

Despre cultura Ipotești-Cândești în județul Vâlcea

Carol Terteci

terteci.carol@yahoo.com

Cuvinte-cheie: Ipotești-Cândești, Vâlcea, Govora, ceramică, sec. V-VII.

Keywords: Ipotești-Cândești, Vâlcea county, Govora town, pottery, V-VII centuries.

Cadrul general

Populația daco-romană de la nord de Dunăre, după decăderea puterii hunilor și implicit după lupta de la Nedao (454), va cunoaște o relativă perioadă de liniște, datorită căreia își amplifică activitatea economică și organizarea social-politică și culturală.

Așadar, astăzi putem distinge din punct de vedere arheologic, o cultură atribuită acestei populații din secolele V-VII, denumită convențional Ipotești-Cândești, după localitățile eponime¹.

Vom observa o cercetare inegală a regiunilor extracarpatiche de la sud și est, dar există suficiente informații acumulate despre cultura supusă studiului nostru, apărute sub forma unor lucrări de sinteză, rapoarte de săpătură, monografiile arheologice pe situri și chiar o lucrare recentă dedicată studiului ceramicii acestei culturi, așadar o monografie ceramică².

Deși o trecere în revistă sau un istoric al cercetărilor din domeniul arheologiei evului mediu timpuriu (și ale celor ale culturii Ipotești-Cândești) nu fac obiectul acestor rânduri, realizarea acestui demers ar scoate în evidență câteva realități:

- arheologia evului mediu timpuriu este o ramură nouă a cercetării istorice și nu beneficiază, din mai multe motive, de atenția specialiștilor, mulți preferând să se îndrepte spre alte epoci;
- orizontul Ipotești-Cândești este mult mai bine cercetat în Muntenia. În această privință, Oltenia, ca spațiu geografic care ne interesează în mod special, a fost inclusă în arealul acestei culturi dar rămâne încă o zonă insuficient cercetată pe harta culturii mai sus menționată. Prin publicarea săpăturilor de la Groșșani³ sau Piatra-Sat⁴ putem afirma și apartenența Olteniei la cultura Ipotești-Cândești;
- în opoziție, sunt suprafețe de teritoriu (județele Argeș, Vâlcea și Gorj) pur și simplu „albe”. Cauzele sunt multiple: material nepublicat sau încadrat greșit, lipsa cercetărilor sistematice, dezinteresul sau lipsa cercetătorilor. Toți acești factori îl determină pe Eugen S. Teodor să vorbească despre zona de la vest de Olt ca despre „extensia olteană⁵” a culturii sus-menționate.

¹Teodorescu 1964; Teodorescu 1971; Ferche 1984

² Teodor 2001. Este vorba de teza de doctorat a lui Eugen S. Teodor, pentru a cărei menționare bibliografică vom folosi, în continuare, un dublu sistem cauzat de publicarea ei doar în formă electronică, pe site-ul MNIR. Am optat pentru folosirea referinței bibliografice convenționale, urmată de o referință URL. Ex: Teodor 2001, 11 http://www.mnir.ro/publicat/TTW/Vol_1/v1_s1/0_.htm

³ Popilian, Nica 1998

⁴ Nica, Deleanu 1994

⁵ Teodor 2001, 144 http://www.mnir.ro/publicat/TTW/Vol_1/v1_s3/9_00Olt.htm

Județul Vâlcea

Putem spune că, pentru acest județ, cercetarea complexului cultural Ipotești-Cândești este mai mult decât deficitară. În realizarea acestui mic studiu am plecat de la cercetările efectuate de preotul-arheolog Gheorghe Petre Govora și de la materialul existent în „Muzeul de arheologie și artă religioasă Gh. Petre-Govora⁶” din orașul Băile Govora, județul Vâlcea.

În anul 1984, pe teritoriul satului Govora, s-a descoperit și explorat parțial o așezare prefeudală (cum o numește autorul), în punctul „Huidu 2”, pe partea stângă a râului Govora și la circa 400 m est de cimitirul satului⁷.

S-a realizat doar un sondaj arheologic ce a avut următoarele rezultate⁸: vetre, ceramică lucrată la roată și de mână, o lingură din lut de turnat metale, un fragment metalic, iar, la circa 300 m vest de așezare, autorul săpăturii consideră că a găsit necropola⁹ acesteia (4 morminte de adulți, fără inventar)¹⁰.

În ceea ce privește necropola, avem rezerve în a face o încadrare în lipsa unui inventar funerar, a unui studiu antropologic și în condițiile nepublicării acesteia.

Referitor la materialele descoperite, nu dispunem de informații stratigrafice complete, metoda de săpătură, planuri. Ele sunt menționate doar la modul general.

Materialul ceramic

În articolul de față, pornind de la situația de mai sus, ne vedem în postura de a face doar o prezentare mai amplă a pieselor, utilizând următorul sistem de notare:

- a. Tip
- b. Pastă
- c. Culoare
- d. Fabricație
- e. Decor
- f. Dimensiuni (g-grosime buză, G-grosime perete vas, h-înălțime, L-lungime, l-lățime, D-diametru)
- g. Locul descoperirii
- h. Nr. de inventar/colecție

⁶ <http://muzee-valcea.ro/index.php?f=muzee&m=7>

⁷ Petre-Govora 2001, 44

⁸ Petre-Govora 2001, 41-42

⁹ Petre-Govora 2001, 44-45

¹⁰ Petre-Govora 2001, 44

a. fragment de oală-borcan, cu
 buza evazată
 b. semifină, lut cu nisip și
 pietricele mici. Miez cărămiziu
 c. cafenie
 d. la roată
 e. linii orizontale, incizate
 f. g-0,6 cm, h-5,4 cm
 g. Huidu II, în așezare
 h.530/ Govora

a. fragment de oală-borcan
 b. semifină, lut cu nisip și
 pietricele
 c. cafenie
 d. la roată
 e. linii orizontale incizate, abia
 vizibile
 f. g-0,4 cm, G-0,3 cm
 g. Huidu II, în așezare
 h. 531/Govora

a. fragment de oală borcan, buză
 scurtă, răsfrântă oblic în afară, cu
 marginea dreaptă. Corp ușor
 bombat. Pe umăr apar 2
 proeminențe, mai degrabă
 accident de fabricație decât
 element de decor.
 b. semifină, lut amestecat cu nisip
 și pietricele mari
 c. cafenie, cu urme de ardere
 secundară, mai ales pe exterior
 d. cu mâna
 e. –
 f. G-0,6 cm
 g. Huidu II, în așezare, -0,20-0,80
 m
 h. 525/Govora

- a. fragment de oală-borcan, cu buza evazată, marginea ușor rotunjită
- b. semifină, lut cu nisip și puține pietricele
- c. cafenie și cu urme de ardere secundară
- d. la roată
- e. linii orizontale, trasate neglijent sub buză
- f. G-0,4 cm
- g. Huidu II, în așezare
- h. 534/Govora

- a. fragment de oală de capacitate mare, buză evazată, trasă din umăr, puțin oblică
- b. semifină, lut cu nisip și pietricele mici
- c. cafeniu-deschis, cu ardere secundară
- d. la roată
- e. o bandă lată canelată, de tradiție romană
- f. G-0,5 cm
- g. Huidu II, în așezare, SIII, □2, -0,70 m
- h. 533/Govora

- a. fragment de oală-borcan, buză rășfrântă
- b. grosieră, lut cu pietricele mari
- c. cafeniu-închis
- d. cu mâna
- e. striuri neregulate
- f. g-0,6 cm, G-0,7 cm
- g. Huidu II, în așezare, SI, □2-3, -0,60 m
- h. 526, 527/Govora

- a. fragment de oală-borcan, ușor alungită, buză evazată
- b. grosieră, lut cu pietricele mari
- c. brun-închis
- d. cu mâna
- e. –
- f. G-0,6 cm, L-15,3 cm
- g. Huidu II, în așezare, SI, □2, -0,60 m
- h. 524/Govora

- a. fragment de lingură de turnat metale, cu perforație circulară în interiorul cozii
- b. grosieră, lut cu pietricele
- c. cărămie
- d. cu mâna
- e. –
- f. L-7,3 cm, l cupă-6,5 cm, l coadă-6,1 cm, h-3,5 cm, D orificiu-1,6 cm, L orificiu-4,8 cm
- g. Huidu II, în așezare, SII, □2, -0,60 m
- h. 529/Govora

- a. fragment de oală-borcan, buză răsfrântă din umăr, ardere secundară puternică pe interior
- b. semifină, lut cu nisip și pietricele
- c. cafenie, ardere secundară
- d. la roată
- e. linii orizontale late, abia vizibile; interiorul este decorat la nivelul umărului prin caneluri făcute cu degetele, abia perceptibile
- f. G-0,4 cm
- g. Huidu II, în așezare, -0,20 m
- h. 532/Govora

- a. fragmente de oală-borcan reîntregită, gât scurt, buză îngroșată
- b. grosieră, lut cu pietricele mari
- c. cafeniu-închis, negru de la ardere secundară
- d. cu mâna
- e. –
- f. G-0,8 cm, g-0,7 cm, D-15,2 cm
- g. Huidu II, în așezare
- h. 523/Govora

Câteva concluzii

Am arătat la început că investigația arheologică în situl Huidu II a fost făcută sub forma unui sondaj și înregistrarea informațiilor într-o manieră nesatisfăcătoare (nu am găsit planuri, profile de secțiuni, complexe, o stratigrafie completă sau fotografii din timpul cercetării). Suntem privați de informații cum ar fi dispunerea așezării, tipul locuințelor (dacă, într-adevăr, au fost găsite), dacă între acele vetre menționate de autor nu a fost prezent și cuptor de ars ceramică etc.

Rămân destule întrebări, lotul ceramic prezentat în rândurile de față este prea mic pentru o analiză statistică și este posibil ca o parte din materialul descoperit aici să se fi rătăcit de-a lungul anilor. Nu ne-a rămas decât posibilitatea de a face o scurtă descriere a materialului ceramic, din păcate puțin la număr ca să tragem concluzii edificatoare. Prin urmare, tot cercetările de la Groșani rămân un punct de referință în precizarea dezvoltării culturii Ipotești-Cândești în Oltenia.

Vom avea, așadar, rezerve în încadrarea cronologică a materialului ceramic. Se desprind, totuși, următoarele observații:

- excluzând acea lingură de turnat metale, proporția dintre vasele lucrate la roată și cele lucrate cu mâna este aproape egală. Am fi tentați să le încadrăm pe cele din prima categorie în secolul V și pe celelalte în secolul VI, fiind cunoscută evoluția de la ceramica lucrată la roată (mai timpurie) spre cea lucrată cu mâna. O încadrare cronologică sincronă ar fi putut fi dată de un raport covârșitor al unei categorii față de cealaltă, cu condiția să cunoaștem cu exactitate condițiile descoperirii, ceea ce nu se întâmplă. Așadar, tehnica de modelare nu ne oferă suficiente răspunsuri, dar înclinăm spre prima încadrare;
- culoarea vaselor care predomină este cafeniu-brun, generalizată spre finalul intervalului, dar prezența miezului cărămiziu la unele fragmente ne face să menținem prima încadrare făcută;

- decorul aproape că lipsește la prima vedere, din cauză că este puțin vizibil. Observăm un decor simplu, neaglomerat, specific primelor faze de dezvoltare, constând în linii orizontale incizate cu un instrument cu vârf simplu. Aici ne lipsește aglomerarea decorului și predominarea alternanței tipice secolelor următoare (liniile drepte și vălurite orizontale, în registre pe verticală). Cât despre fragmentele lucrute cu mâna, acestea sunt nedecorate și nu pot fi luate în calcul. În plus, fiind vorba de fragmente mici, nu putem ști cât anume din suprafața vasului este decorată (un neajuns comun ceramicii de tipul Ipotești-Cândești);
- la capitolul morfologiei buzelor de vas, se găsesc suficiente analogii chiar numai cu cele de la Groșani, destul ca să nu mai fie nevoie să insistăm aici.

În lipsa unor cercetări sistematice pentru această cultură arheologică în județul Vâlcea, rezultatele obținute prin analiza materialului mai sus prezentat sunt încă insuficiente și supuse dezbatelor. Un câștig obținut ar fi măcar acela că avem un prim punct de plecare în cercetarea viitoare a prezenței culturii Ipotești-Cândești în Oltenia de nord-vest, respectiv în Vâlcea.

Summary

The material culture of the V-VII centuries, between the Carpathians and the Danube (so called Ipotești-Cândești culture), was investigated in Oltenia, but insufficient. This study comes to signal the presence of these communities also in the county of Valcea, but archaeological research at Govora-Huidu II was made in poor conditions

Lista abrevierilor

DACIA	Dacia - Revue d'archéologie et d'histoire ancienne, București
MNIR	Muzeul Național de Istorie a României, București
SCIV / SCIVA	Studii și Cercetări de Istorie Veche și Arheologie, București
URL	Uniform Resource Locator

Bibliografie

- Teodorescu 1971** Victor Teodorescu – *O nouă cultură arheologică recent precizată în țara noastră: cultura Ipotești-Cândești (sec. VI-VII)*, în Sesiunea de comunicări științifice a Muzeelor de Istorie, dec. 1964, vol. 2, București, 1971, p. 104-128
- Teodorescu 1964** Victor Teodorescu – *Despre cultura Ipotești-Cândești în lumina cercetărilor arheologice din nord-estul Munteniei (regiunea Ploiești)*, în SCIV, 15, 1964, 4, p. 485-503
- Ferche 1984** Suzana Dolinescu Ferche – *La culture "Ipotești-Cândești". La situation en Valachie*, în Dacia, N.S., 28, 1984, 1-2, p. 117-147

- Teodor 2001** Eugen S. Teodor – *Ceramica de uz comun din Muntenia de la sfârșitul veacului al V-lea până la mijlocul veacului al VII-lea*, 2001; http://www.mnir.ro/publicat/TTW/index_est.html
- Popilian, Nica 1998** Gheorghe Popilian, Marin Nica – *Gropșani. Monografie arheologică*, București, 1998
- Nica, Deleanu 1994** Marin Nica, Elena Deleanu – *Câteva date despre așezările din sec. VI și XVI de la Piatra-sat (jud. Olt), punctele “Nucet” și “Vadu Codrii”*, în SCIIVA, 45, 1994, 1, p. 61-70
- Petre-Govora 2001** Gheorghe Petre-Govora – *Govora-de la primii oameni la contemporani*, Rm. Vâlcea, 2001